هۆزان مەحمود- نوێنەری ڕێکخراوی ئـازادی ژن لە دەرەوەی وڵات بۆ گوڵان:

حکومەت کاریگەری هەیە لەسەر پێشکەوتن یان ڕاگرتنی کۆمەڵگە لە دواکەوتویدا

■ هۆزان لە باشـوری کوردوستان لە دایک بوە و تەمەنی ٣٤ سالە وئێسـتا لە لەندەنی پایتەختی بەریتانیا دەژی و خوێندکارە لە بەشـی سیاسەت و پەیوەندیە نێودەوڵەتیەکان. نوێنەری ڕێکخراوی ئازادی ژنە لە دەرەوەی وڵات.

-کەسایەتیەکی ناسراوە لە جیهاندا لە سەر مەسەلەی ژنان،کرێکاری، و داکۆکیکار لە سێکیولاریزم (عەلمانیەت) وە کەسایەتیەکی ناسراوە لە دەرەوەی وڵات.

- لە چەندین کۆر و کۆنفرانسـی جیهانی لە زۆرێک لە وڵاتانی دونیا بانگهێشـت کراوە بۆ (ئەمریکا، بەلجیک، فەرەنسـا، سویسرا، هۆڵەندا، ئیتالیا، پورتوگال، کەنەدا، یابـان، مالیزیا، ئەڵمانیا، یۆنان، ئیرلەندا، سکۆتلەند و چەندین شاری بەریتانیا).

-تا ێسـتا چەندین وتار و بـاس و چاوپێکەوتنی بـڵاو کراوەتەوە لـە زۆرێک لە رۆژنامەکانـی جیهانی و بەریتانی وەکـو "گاردیان و،یندیپێنپدێنت" هەروەها هۆزان بلۆگی خۆی هەیە لە سایتی جەریدەی گاردیانی بەریتانی.

-هۆزان وتار چاوپەکەوتنەکانی بە چەندین زمانی جیهانی تەرجومە کراون . وە بە شـێوەیەکی بەردەوام لە میدیاکانی بەریتانی و جیهانی دا چاوپێکەوتنی لە گەڵدا ئەنجام دەدرێت لە سـەر وەزعی سیاسـی و کۆمەڵایەتی عێراق و کوردوسـتان بە گشتی وە مەسـەلەی ژنان بە تایبەتی.

- سەرپەرشـتی چەندین کەمپینی جیهانی کردوە لـە دژی توندو تیژی لە دژی ژنان لە کوردوستان و عێراق وە دەیان کۆرو کۆنفرێسی ڕێکخسـتوە لە لەندەن بۆ ناساندنی دۆزی ژنانی کوردستان و عێراق وە هێنانی هاوپشتی نێونە تەوەیی بۆ مەسەلەی ژنان.

- لە مـاوەی چەند مانگی ڕابـردودا هۆزان ڕێکخەری هـەردوو کەمپینی جیهانی بۆ بە عەلمانی کردنی دەستوری هەرێمی کوردوستان و کەمپینی دژی ڕەشەکوژی و بەردەباران کردنی ژنان لە کوردوستان کردوە کە لە سەرتاسـەری دنیادا کارەکانی ئـەم کەمپینانە دەنگی داوەتەوە .

بـۆ گفتوگۆکـردن لەبـارەی کۆمەڵگەکانی دوای شـەڕو خۆ گواسـتنەوەی بۆ قۆناغی بنیاتنانەوە و ئەرکی تاک و حکومەت لەم پرۆسەیەدا بەرێز هۆزان مەحمود مان دواند و بەرێزیان بەم جۆرە وەڵامی داینەوە.■

دیمانە: نامق هەورامی

***سروشـــتی کۆمەڵگەکانی دوای شەڕ چۆنەو کاریگەری بۆ ماوەکانی جەنگ زیاتر لە کام چین و توێژ دەردەکەوێت؟**

من سەرەتا پێم خۆشە زۆر سوپاس لە ئێوەی بەڕێز بکەم بۆ ڕەخســاندنی ئەم دەرفەتە بۆم کە بیروڕای خۆم بخەمە ڕو بۆ خوێنەرانی ئازیزی گۆڤارەکەتان. وە ئیجازەم بدە کە بڵێم ئەم پرسیارە زۆر ئەبستراکتە، چونکە هەر جەنگێک کە ڕوو ئەدات لە شوێنێک هۆکانی، وە شـــێوەی جەنگەکە و ئەنجامەکانیشی جیاوازی هەیە لەشـــوێنێکی تر بۆیەش ســـەختە لە یەک ســـیمای تایبەتی جەنگ بدوێم . بـــەڵام بە شێوەیەکی گشتی لە دوای زۆربەی جەنگەکان خەڵک ئەو پرسەی لا دروست دەبێت کە بۆچی جەنگ ڕوودەات؟ و کێ بەپرسە؟ لە دوای جەنگیش یان ئەوەی کە راپەرین، جەنگی ناوخۆ، شۆرش دەکریت یان کۆمەلێک رەفۆرم ئەنجام ئەدرێت وە ئەوەش پەیوەستە بەوەی چ جۆرە حکومەتێک دێتە سەرکار. بەڵام بەشێوەیەکی گشتی هەموو کۆمەڵگاکانی دوای جەنگ دوچاری وێرانکاری، فەقروفەلاکەت، ڕوخانی بنەما کۆمەڵایەتی و، ئابوری و، خزمەتگوزاریەکان دەبن. جەنگ کۆمەلێک ئەسەرو برینداری جەستەیی و ڕۆحی بەسەر هەمو تاکەکانی کۆمەڵەوە بەجی دەهێڵێ و چەندین ساڵی دەوێت تا کۆمەڵگا بچێتەوە سەر ڕۆتینی خۆی وجارێکی تر پێناسەی بەهاکان و نۆرمەکانی خۆی بکاتەوە.

بە بۆچونی من لە زۆربەی جەنگەکاندا شیرازەی کۆمەڵگا تێک دەچێت و هەمو چین و توێژەکانی کۆمەڵگا زەرەرمەند ئەبێت هەڵبەت کاریگەریەکانی لە سەر چینی کرێکارو زەحمەتکێش زیاترە لە بارەی بژێوی یەوە بە هۆی بێکاریی زۆرە ملێ وە کەدەرهاویشتەی هەموو جەنگێکە. بەڵام لە هەموکەس زیاتر ژن و مندالْ دوچاری گرفتی زۆر گەورە دەبن و ئەکەونە بەر هێرشی بێڕەحمانەی زۆرێک لە پارت و، گروپ، و باندی چەکدارەوە. ئەوەی هەر ئێستا ئێمە لە عێراقدا شاهیدی هەین،ئەبینین کە ژنان زۆر زەرەرمەندن لە کوشتار، سەربڕین، فرۆشتن، دەستدرێژی کردنە سەر، وە بی کەرامەتی پێ کردن سەپێنراوە بە سەریاندا.

جەنگ توندوتیژیە، کوشتارە، ســـەرکوتە، تێکدانی ئاسایشی کۆمەڵگایە، دروست کردنی بێکاری بەرفراوانە، و نەمانی هەرجۆرە ڕۆتینێکی ژیانە .جەنگ لە زۆربەی کاتەکاندا سیمایەکی پیاوانەی هەیە، هەربۆیەش پیاو زۆرتر دەکوژرێن و ژنانێکی زۆر تەنها دەکەونەوە. هەرکام لەو دیاردانەی سەرەوە کە باسم کرد کێشە و گرفتی کۆمەڵایەتی زۆری لێ دەکەوێتەوە. واتە بە شێوەیەکی گشتی سروشتی کۆمەڵگا لەبەریەک ترازانە لە هەموو بارەیەکەوە.

*** کۆمەڵگە لە دوای شەڕەوە چۆن دەتوانێت خۆی بگوازێتەوە بۆ قۆناغی بنیاتنانەوە؟**

- قۆناغی بنیاتنانەوە زۆر پرۆسەیەکی گرنگ و چارەنوس سازە بۆ کۆمەڵگای دوای جەنگ و بۆ بنیاتنانی بناغەیەکی تەندروست بۆ نەوەکانی دواتریش وە بۆ دروست بونی کۆمەڵگایەکی تەندروست بە شێوەیەکی گشتی.

میللەتێک کە شۆک ئەبێت لە ئەنجامی جەنگدا پێویستە ئەو خەڵکەی کە زەرەر و زیانی جەستەیی وە یان ڕەوانیان پێ گەیشتوە بە هەمو شێوەیەک چاودێری یان لێبکرێت بۆ ئەوەی بتوانن لە کاریگەریە جەرگ بڕەکانی شەڕ نەجاتیان بێت. بەڵام لە کۆمەڵگاکانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست وە کوردستان وەک نمونەیەک ئەم لایەنانەی ژیانی مرۆڤەکان بە هیچ جۆرێک بایەخی پێ نادرێت.

بە بڕوای من لایەنی بژێوی، کار، شوێنی ژیان، خوێنـــدن، چاودێری تەندروســـتی و خزمەتگوزاریە کۆمەڵایەتیەکان بە گشتی کاری دەست بە جێ ی ئەو حکومەتەیە کە دەسەڵات دەگرێتە دە ست.

لە پرۆســـەی بنیاتنانەوەدا خەڵک بە شێوەیەکی گشـــتی پێویســـتە ڕاو بۆچونیان وەربگیرێت . وە هەموو جۆرە پرۆسەیەکی بنیاتنانەوەی مۆدێرن کە پێداویستی دەســـت بەجێ ی مرۆڤەکان لە بەرچاو بگرێت دەبێت ئەولەویەتی کار بێت بۆ دەسەڵاتداران.

هەلومەرجـــی ژیـــان و گوزەرانی خەڵـــک بە گشـــتی وە بنیات نانەوەی دروســـتی کۆمە ڵگاو دام و دەزگا مەدەنیەکانی هەر کۆمەڵگایاک بە دەرەجەی یەکەم پەیوەستە بەوەی چ جۆرە حکۆمەتێک دێتە سەرکار.

سروشـــتی واتە (ناوەرۆکی سیاسی) حکومەت زۆر کاریگەری هەیە لەسەر پێشکەوتن یان ڕاگرتنی کۆمەڵگە لە دواکەوتویدا وە ڕێگرتن لە بنیات نانەوەی کۆمەڵگادا.

*** ڕۆڵی حکومەت لەم کاتەدا دەبێت چی بێت لەو گواستنەوەیەدا؟**

- بنیات نانەوەی کۆمەڵگاو نۆرماڵ کردنەوەی پەیوەستە بە هەنگاو هەلگرتنی دەستبەجێ ی دەوڵەت بۆ گێڕانەوەی ئاســـایش، ڕیفاە،یاســـا، مەدەنیەت، خزمەتگوزاریە کۆمەڵایەتیەکان و بەرەنگاربونەوەی دیاردەی توندوتیژی کە لە ئەنجامی جەنگەوە دروست بوە. حکومەت ڕۆڵی سەرەکی هەیە لە بنیاتنانەوەدا.

یەک موشـــکیلەی گەورە کە ڕێگرە لەبەردەم بنیاتنانـــەوەدا ئەوەیە کە دەوڵەت خەرجێـــک کە لە شـــەڕدا کراوە لە هاوڵاتیانی دەسێنێتەوە بە شێوازی جیاواز. هەروەهـــا گەندەڵی دەســـەڵاتدارانێک کە دێنە دەســـەڵات و ڕفاندنی دەرامەتی کۆمەڵگا بۆ مەبەستی دەوڵەمەند کردنی خۆیان وچینەکەیان کە نوینەرایەتی دەکەن دەبێتە هۆی پشت گوێ خستنی بنیاتنانەوەی کۆمەڵگا و بێبەش کردنی ئەکسەریەتی خەڵک لەو داهاتە.

خســـتنەگەڕی داهاتی کۆمەڵگا لە پێناو دابین کردنی بژێوی، کار، شوێنی ژیان وە هێنانە دەرەوەی خەڵک لە فەقرو فەلاکەتێک کە بە هۆی جەنگەوە بەســـەریاندا ســـەپێنراوە کارێکە کە دەوڵەت پێویست دەکات ڕەچاوی بکات. وە دابین کردنی پاراســـتنی دەســـت بەجێ بۆ هەموو هاوڵاتیان بە تایبەت ژنان لە توندوو تیژی یە.

*** ئەی ڕۆڵی تاک و ڕۆڵی ڕێکخراوە نا دەوڵەتیەکان چۆن دەبێت لەم پرۆسەیەدا؟**

- بە ڕای من ڕۆڵی تاک و ڕێکخراوەکان بە هەموو شکڵ و شێوازەکانیانەوە پەیوەستە بە ڕۆڵی دەوڵەتەوە، بۆ نمونە ئەگەر ئەوانەی لە دەســـەڵاتدان یاسا نەچەسپێنن کە مەدەنی بێت و خودی دام و دەزگاکانیان مەدەنی نەکەن و کۆمەڵێک موئەسەســـات دانەمەزرێنن کە لایەنەکانی بنایاتنانەوەی بژێـــوی خەڵکی، کار، بیمەی بێکاری، و خوێندن، وچاودێری تەندروســـتی خۆڕایی و زۆرێک لە خزمەتگوزاریەکانی تر کە کۆمەڵگا لە بێ شیرازەیی بهێنێتە دەر ئەوا تاک و چەندین تاکی باشیش ناتوانێت رۆڵی بەرچاوی ببێت لە بنیاتنانەوەدا.

ئەکرێت ئێمە تاکی زۆر خۆش نیەت و ڕێکخراوی زۆر بەدەربەستمان هەبێت، بەڵام کە دەوڵەتێک نەبێت یەکســـانی بێ قەیدو شەرتی ئینسانەکان و، مافە فەردی و مەدەنیەکانی هەموو تاکەکانی کۆمەڵـــگا وە کو یـــەک لەبەرچاو بگرێت ئەوا کار و دەورو نەخشـــی تاکەکان زۆر بەرتەســـک ئەکرێتەوە.

بە ڕای من دروست بونی ڕێکخراوی نا دەوڵەتی وە یان کۆمەڵگە ی مەدەنی و ڕێکخراوەکانی ژنان نەتیجەی کەم و کوڕی دەوڵەتە لە سیستمێکی سەرمایەداریدا کە هەموو هەوڵی ئەو سیستمە زۆرتر پاراستنی سود و بەرژەوەندی چینەکەی خۆیەتی تا ئەوەی ژیانی ئینسانەکان بە گشتی باش بکەن. هەروەکو مارکس ئەڵێت کە دەوڵەت "کۆمیتەی بەڕێوەبردنە" بۆ چینی سەرمایەدار. واتە ڕێکخستنی پەیوەندی ئابوری و سیاسی و زۆر لایەنی ترە بۆ چینەکەی خۆی.

زۆربەی کۆمەڵگا بە ژن و پیاوەوە دەســـەڵات و دەور و نەخشیان لێ زەوت دەکرێت. بە مانایەکی تر ئینسانەکان بێ ئیرادە دەکرێن، ئێستا ئەبینین زۆر باس لە بەشدارکردنی ژنان دەکرێت لە پرۆسەی سیاسی دا و بەتایبەت لە وڵاتانی دوای جەنگدا. بەڵام لە ڕاستیدا بەشدار کردنی ژنان لە پرۆسەی بنیاتنانی کۆمەڵگادا لەلای ئێمە سیمبۆلیکە تا ئەوەی پراکتیک بێت. ئەو بەشداری پێکردنەی کە لای ئێمە بۆ ژنانی لە بەرچـــاو دەگرن زۆرتر لە تەحقیری ژن ئەچێت تا ئەوەی کە ڕاو بۆچونیان وەربگرن.

بە ڕای من دەخالەت دانی ژنان لە بنیات نانی کۆمەڵگادا بەوە نیە کە "چەند ژن" لە پۆســـتی باڵادا بن،ئەمە تێڕوانینێکە کە لیبڕال فێمینیستەکان هەیانە بۆدەورو نەخشی ژن.

لە لای من بەشداری پێکردنی ڕاستەقینەی ژنان لە سیاســـەت و دەوڵەت و بڕیـــار دەرکردندا دەستەبەر ئەکرێت کاتێک کە ژن وەکو بەشەرێکی یەکســـان لە هەموو بوارەکاندا بە بێ هیچ جۆرە جیاوازی و هەڵاواردنێک سەیری بکرێت.

ئازاد کردنی ژنان لە چەوســـانەوەی ئابوری، کۆمەڵایەتی،و سیاسی وە بە ڕەسمی ناسینی مافی ژن وەکو تاک لە کۆمەڵگادا وە وەکو مرۆڤێکی یەکسان بە پیاو تەنها ڕێگای بەرەوپێش چون و بنیاتنانی کۆمەڵگایە. رۆڵی سیاسی ژن لە وڵاتانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاســـت زۆرتر بۆتە "ژمارە" کە دەسەڵات داران وەکو ژمارەیەک ئاماژەی پێ دەکەن کە" ئێمە ئەوەندە ژنمان هەیە لە پەرلەمان یان وەزارەت، وە یان هەندێک پۆستی باڵا".

بە بۆچونی من ئازادی و، یەکسانی وە کۆمەڵگایەکی ئینسانی ئەکرێت بهێنرێتە دی بە هەوڵ و تێکۆشانی بێوچانی ئینسانەکان بۆ ئایندەیەک وە دنیایەکی باشتر بۆ هەموان